

حرکت

شماره ۲۴ - ص ص : ۷۲ - ۵۹

تاریخ دریافت : ۸۲/۱۰/۰۱

تاریخ تصویب : ۸۳/۱۰/۰۶

مقایسه جهت گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان

دکتر رحیم رضانی نژاد^۱ - دکتر عباس صادقی - نادر افقی - حسین خالقی آرانی
استادیار گروه تربیت بدنی دانشگاه گیلان - استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه گیلان -
عضو هیأت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه گیلان - کارشناس ارشد تربیت بدنی

چکیده

هدف این تحقیق، مقایسه و بررسی جهت گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان است. بدین منظور ۱۳۴ دانشجوی ورزشکار (۹۸ مرد و ۳۶ زن) (کل جامعه آماری تحقیق) نمونه تحقیق را تشکیل دادند. ضمن شناسایی برخی ویژگی های فردی نمونه تحقیق مانند جنسیت، رشته ورزشی (تیمی یا انفرادی) و رشته تحصیلی (تربیت بدنی یا غیر تربیت بدنی)، از پرسشنامه استاندارد جهت گیری ورزشی (SOQ)^۲، طراحی شده توسط گیل (۱۹۸۸) برای اندازه گیری جهت گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار در سه بعد رقابت طلبی، تمایل به پیروزی و هدف گزینی استفاده شد. پس از ترجمه و اظهار نظر تخصصی ۸ نفر از اعضای هیأت علمی گروه تربیت بدنی و علوم اجتماعی، پرسشنامه در دو مرحله مورد مطالعه آزمایشی قرار گرفت و با روش ضریب آلفای کرونباخ اعتبار آن $R=0/88$ برآورد شد. اطلاعات تحقیق با آزمون آماری خی دو و تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) در سطح $P \leq 0/05$ تجزیه و تحلیل شده است. یافته های تحقیق نشان داد که بین ابعاد جهت گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار اولویت و ترتیب خاصی به صورت معنی دار وجود دارد که عبارت است از: هدف گزینی، میل به پیروزی، و رقابت طلبی. ولی تفاوت معنی داری در اولویت جهت گیری ورزشی دانشجویان با توجه به ویژگی جنسیت، رشته ورزشی (تیمی یا انفرادی) و رشته تحصیلی (تربیت بدنی یا غیر تربیت بدنی) مشاهده نشد.

واژه های کلیدی

جهت گیری ورزشی^۳، رقابت طلبی^۴، تمایل به پیروزی^۵، و هدف گزینی^۶.

1- Email : rramzani@Guilan.ac.ir

2- Sport Orientation Questionnaire

3- Sport Orientation

4- Competitiveness

5- Winning

6- Goal Setting

مقدمه

مبانی نظری جهت‌گیری ورزشی افراد از نظریه‌های انگیزشی ریشه می‌گیرد. از بین نظریه‌های انگیزشی، نظریه‌های انگیزش پیشرفت که جزو انگیزه‌های اجتماعی‌اند، در توجیه رفتار و جهت‌گیری ورزشی سهم بسیاری دارند (۴). در واقع، پیشرفت که شامل رقابت‌جویی و چالش‌طلبی و افزایش عملکرد است، توسط مجموع عوامل شخصیتی، موقعیتی، تمایلات نتیجه‌مدار و واکنش‌های هیجانی مشخص می‌شود (۲۱). با این حال، انگیزه پیشرفت عمومی که توسط محققانی مانند اتکینسون، مک‌کلند، کلارک و لول (۱۹۷۴-۱۹۶۴) به عنوان یک ظرفیت، تجربه یا حالت تلاش برای موفقیت در تمام فعالیت‌ها و موقعیت‌های مختلف تعریف شده است و توسط پرسشنامه طراحی شده موری (۱۹۳۸) با نام TAT اندازه‌گیری می‌شود، به هیچ رفتار پیشرفت ورزشی مربوط نمی‌شد. ولی بعدها انگیزه پیشرفت اختصاصی توسط ابزار اندازه‌گیری خاص این کار، مانند آزمون اضطراب رقابت ورزشی مارتنز ($SCAT$)^۲ در سال ۱۹۷۷، یا پرسشنامه جهت‌گیری کار و خانواده هلمریچ و اسپنس ($WOFO$)^۳ در سال ۱۹۷۸ و در نهایت پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی گیل (SOQ)^۴ در سال ۱۹۸۸ اندازه‌گیری شد. پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی جنبه‌های گوناگون جهت‌گیری موفقیت (دستیابی) ورزشی را در سه بعد رقابت‌طلبی، تمایل به پیروزی و هدف‌چینی را نشان می‌داد (۱۱).

تحقیقات بسیاری با استفاده از این نظریه‌ها و ابزار اندازه‌گیری برای شناخت انگیزه‌ها و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران با در نظر گرفتن ویژگی‌های فردی، شخصیتی و موقعیتی آنان انجام گرفته است. در همین زمینه مارتین^۵ و همکاران (۱۹۹۴) در بررسی علل رقابتی‌تر بودن دوندگان سرعت (جوانان) بر دوندگان استقامت (بزرگسالان) و تفاوت جهت‌گیری هدف آنها، نشان دادند که میزان رقابت‌طلبی با سن، رابطه منفی و معنی‌دار دارد و در کل توانایی، سن و سایر متغیرهای عمده شناختی و اجتماعی در افزایش یا کاهش حس رقابت‌طلبی اثرگذار است (۱۷).

1- Thematic Apperception Test

2- Sport Competition Anxiety Test

3- Work and Family Orientation Questionnaire

4- Sport Orientation Questionnaire

5- Martin

نتایج تحقیقات گیل و دزوالتوسکی^۱ (۱۹۸۸)، گیل و همکاران (۱۹۹۱) و گیل (۱۹۹۳) در مورد بررسی جهت‌گیری رقابتی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار نشان داد که تفاوت جنسیت در نمرات رقابت‌طلبی آشکار است؛ یعنی مردان در جهت‌گیری رقابتی و برنده شدن امتیاز بیشتری از زنان داشتند و زنان در هدف‌گزینی در حد مردان یا حتی در ورزش‌های غیررقابتی بالاتر از آنها بودند. ورزشکاران در اغلب مقیاس‌ها بویژه در رقابت‌طلبی برتر از غیرورزشکاران بودند. این جهت‌گیری در تیم‌های ورزشی نیز متفاوت بود که این بازتاب رقابت ورزشی بود نه تفاوت‌های جنسیتی (۱۰، ۱۲ و ۱۳).

لرنرولکی^۲ (۱۹۹۵) در تحقیق خود دریافتند که سطح یا میزان هدف، تأثیر زیاد و تا سرحد معنی‌داری بر اجرا و عملکرد دارد و میزان رقابت، بر عملکرد فردی و کارایی شخصی اثری ندارد. همچنین دریافتند که پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی به طور معنی‌داری با عملکرد ارتباط دارد (۱۴). اسود^۳ و همکاران (۱۹۸۷) نشان دادند که نمرات رقابت‌طلبی و هدف‌چینی در دوندۀ ماراتن بالا و شبیه دیگر ورزشکاران است. ولی نمرات میل به پیروزی آنها پایین‌تر از هر دو نمونه ورزشکار معمولی و غیرورزشکار بود. همچنین کانگ^۴ و همکاران (۱۹۹۰) نشان دادند که ورزشکاران بین‌المللی در هر سه بعد از جهت‌گیری ورزشی بالاتر از ورزشکاران دانشگاهی و آنها بالاتر از غیرورزشکاران بودند، ولی تفاوت‌های جنسی معنی‌داری را نیافتند (۱۰).

کرکندال و مک‌الروی^۵ (۱۹۷۹) در تحقیقات خود دریافتند اگرچه پسران بیشتر از دختران به پیروزی گرایش دارند، ولی در کل، تمایل به برد در بین آنها ضعیف و اجرای بازی به بهترین شکل، اصلی‌ترین جهت‌گیری جوانان ورزشکار است (۱). مالت و فلتز^۶ (۲۰۰۱) نشان دادند که افراد از فرهنگ‌های مختلف با انگیزه‌ها و دلایل مشابهی در ورزش شرکت می‌کنند و جهت‌گیری هدف آنها با انگیزه‌ها و الگوی شرکت در ورزش ارتباط دارد (۱۶).

1- Gill and Dzewaltowski

2- Lerner, B and Locke, B

3- Acevedo

4- Kang

5- McAlroy

6- Malette and Feltz

باومن^۱ و همکاران (۲۰۰۱) در تحقیقات خود نشان دادند که ورزشکاران رشته‌های انفرادی با انگیزه درونی بیشتری نسبت به ورزشکاران رشته‌های گروهی برای اجرای فعالیت برانگیزه می‌شوند. همچنین دانشجویان سال اول بیشتر با انگیزه درونی و دانشجویان سال آخر بیشتر با انگیزه بیرونی برانگیزه می‌شوند (۷). استین برگ^۲ و همکاران (۲۰۰۰) در بررسی اثر جهت‌گیری هدف بر میزان موفقیت ورزشی به این نتیجه رسیدند که تاکید بر هر دو هدف مهارتی و رقابتی، موفقیت و پیشرفت بیشتری را نسبت به جهت‌گیری روی یک هدف برای ورزشکار فراهم می‌کند (۲۰).

روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی است و جامعه آماری تحقیق را کلیه دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان تشکیل می‌دهند و همه آنها در مسابقات دانشجویان سراسر کشور (المپیاد ورزشی سال ۸۱) شرکت کرده‌اند.

انتخاب نمونه

باتوجه به تعداد محدود جامعه آماری، پس از کسب اطلاعات دقیق از تعداد دانشجویان شرکت‌کننده در رقابت‌های ورزشی توسط اداره تربیت بدنی و فوق برنامه دانشگاه، تعداد دانشجویان واجد شرایط تحقیق که تا آن زمان فارغ التحصیل نشده بودند، به صورت کل شماری (عام شماری) جزو نمونه آماری تحقیق قرار گرفتند و پرسشنامه بین آنها توزیع و پس از تکمیل جمع‌آوری گردید.

ابزار تحقیق

ابزار گردآوری اطلاعات این تحقیق، پرسشنامه جهت‌یجگری ورزشی (SOQ)^۳ بود. این پرسشنامه از مقاله‌ای در فصلنامه تحقیق در تمرین و ورزش^۴ با عنوان «ساخت پرسشنامه

1- Bowman

2- Steinberg

3- Sport Orientation Questionnaire

4- Research quarterly for exercise and sport, 1988 59(3)

جهت‌گیری ورزشی» که توسط دایان گیل و توماس دی تر^۱ در سال ۱۹۸۸ انجام شده بود، گرفته شد. گیل برای ساخت پرسشنامه اصلی جهت‌گیری ورزشی از سه مرحله و نمونه استفاده کرد. ابتدا کل ۳۳ سؤال پرسشنامه در اختیار ۳۳۷ دانشجوی کارشناسی در سطح ورزش رقابتی (۳۳ مرد و ۶۴ زن) و غیررقابتی (۴۰ مرد و ۱۰۰ زن) در سال ۱۹۸۴ قرار گرفت. در سال ۱۹۸۵ نیز این پرسشنامه روی ۲۱۸ دانشجوی شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزشی و در مرحله سوم روی ۲۶۶ دانش‌آموز کلاس‌های نهم الی دوازدهم آزمون گردید. پس از تحلیل پاسخ آزمودنی‌ها به پرسشنامه، ۳۳ سؤال در ۴ فاکتور طبقه‌بندی و مورد استفاده قرار گرفت و اعتبار آن با ضریب آلفا کرونباخ از ۷۶-۵۰ درصد برآورد شد.

در مرحله دوم، پرسشنامه مورد آزمون تحلیل عاملی قرار گرفت و ۲۵ سؤال آن با فشار عاملی نسبتاً زیاد انتخاب و براساس پیشینه در سه بعد اصلی شامل:

- رقابت‌طلبی (میل به شرکت جدی در ورزش، تلاش برای پیشرفت در کار سخت، دستیابی به تسلط و مهارت در ورزش و میل به مسابقه)،

- میل به پیروزی و برنده شدن (میل به شکست دیگران در رقابت‌های ورزشی) و

- هدف‌گزینی (میل به رسیدن به اهداف فردی در ورزش) طبقه‌بندی گردید.

ضریب اعتبار آلفا کرونباخ بعد رقابت‌طلبی در سه نمونه بین ۹۵-۹۴ درصد، بعد پیروزی ۸۶ درصد - ۸۵، و بعد تدوین هدف ۸۰ درصد - ۷۹ متغیر بود. از طرف دیگر، همبستگی بین دو آزمون در هر سه بعد بین ۹۴ درصد - ۷۳ و بین هر یک از ابعاد آزمون اصلی در سه نمونه ۵۸ درصد - ۲۳ متغیر و معنی‌دار بود (۱۱). پس از ترجمه مقاله اصلی، بررسی روایی محتوایی سؤالات توسط ۸ نفر از استادان متخصص تربیت بدنی، علوم اجتماعی و زبان انگلیسی انجام گرفت. سؤالات تعیین اعتبار پس از دو مرحله مطالعه آزمایشی $R = 0/88$ به دست آمد. سؤالات ۱، ۳، ۵، ۷، ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۳ و ۲۵ پرسشنامه بعد رقابت‌طلبی و سؤالات ۲، ۶، ۱۰، ۱۴، ۱۸ و ۲۲ بعد تمایل به پیروزی و سؤالات ۴، ۸، ۱۲، ۱۶، ۲۰ و ۲۴ بعد هدف‌گزینی را مورد اندازه‌گیری قرار داده است. همچنین به منظور آگاهی از برخی ویژگی‌های

فردی نمونه تحقیق از فرم کوتاه محقق ساخته، استفاده شد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات

اطلاعات به دست آمده از ۱۳۴ پرسشنامه تکمیل شده توسط دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان با استفاده از برنامه رایانه‌ای SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بررسی و مقایسه توصیفی داده‌ها، از روش آمار توصیفی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آزمون خی دو و تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) در سطح $P < 0/05$ استفاده شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق نشان داد که از کل نمونه تحقیق (۱۳۴ نفر) ۱۰۳ نفر در رشته تربیت بدنی (۷۶/۹ درصد) و ۳۱ نفر در رشته‌های غیر تربیت بدنی (۲۳/۱ درصد) تحصیل می‌کردند. از نظر رشته ورزشی نیز ۶۸ نفر در رشته‌های ورزشی انفرادی (۵۰/۷ درصد) و ۶۶ نفر در رشته‌های ورزشی تیمی (۴۹/۳ درصد) در رقابت‌های ورزشی شرکت کرده بودند. همچنین مشخص شد که در جهت‌گیری ورزشی کل نمونه تحقیق، ۵۸ نفر (۴۳/۳ درصد) اولویت اول خود را هدف‌گزینی، ۴۸ نفر (۳۵/۸ درصد) تمایل به پیروزی و ۲۸ نفر (۲۰/۹ درصد) رقابت‌طلبی را تعیین کرده‌اند. بالاترین اولویت دوم نیز رقابت‌طلبی با ۵۸ نفر (۴۳/۳ درصد) و بالاترین اولویت سوم با ۶۵ نفر (۵۱/۴ درصد) تمایل به پیروزی شناخته شد.

نتایج جدول ۱، نشان می‌دهد بین ابعاد جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار ترتیب و اولویت خاصی وجود دارد. بنابراین دانشجویان بین ابعاد جهت‌گیری ورزشی تمایز قائل می‌شوند و به ترتیب با جهت‌گیری هدف‌گزینی، میل به پیروزی و در نهایت رقابت‌طلبی در فعالیت‌های ورزشی شرکت می‌کنند؛ این اولویت‌بندی حتی در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار بود.

جدول ۱- تجزیه و تحلیل آماری وضعیت اولویت بندی جهت گیری ورزشی دانشجویان

نتیجه	معنی داری	خی دو	درجه آزادی	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	شاخص آماری / جهت گیری ورزشی
فرض				۴۴/۷	۵۸	هدف گزینی
صفر	۰/۰۰۵	۱۰/۴۴	۲	۴۴/۷	۴۸	میل به پیروزی
رشد				۴۴/۷	۲۸	رقابت طلبی

جدول ۲- تجزیه و تحلیل آماری ابعاد جهت گیری ورزشی بین دانشجویان ورزشکار دختر و پسر

نتیجه	معنی داری	Eta ²	F محاسبه شده	مقدار	شاخص آماری / آزمون های آماری
معنی دار	۰/۰۰۲	-	۳/۴۲۷	۲۱/۲۸۹	Box's Text*
عدم معنی داری	۰/۷۶۵	۰/۰۰۹	۰/۳۸۴	۰/۹۹۱	Wilk's Lambda**
عدم معنی داری	۰/۴۸۴	۰/۰۰۴	۰/۴۸۴	-	رقابت طلبی
	۰/۷۱۶	۰/۰۰۱	۰/۱۳۳	-	میل به پیروزی
	۰/۶۲۴	۰/۰۰۲	۰/۲۴۲	-	هدف گزینی

باتوجه به جدول ۲، آزمون باکس در مورد جنسیت، معنی دار است. همچنین براساس نتایج آزمون لاندای ویلکس معلوم می شود که میانگین نمرات هر سه مؤلفه رقابت طلبی، تمایل به پیروزی و هدف گزینی در دختران و پسران یکسان است. ضریب Eta² نیز نشان می دهد که درصد ناچیزی (۰/۰۰۹) از تغییرات رقابت طلبی، تمایل به پیروزی و هدف گزینی ناشی از عامل جنسیت است. نتایج آزمون ANOVA برای تک تک مؤلفه ها نشان می دهد که هیچ کدام از سه مؤلفه در میان پسران و دختران تفاوت معنی داری با هم ندارند. در ضمن با اطمینان ۹۵ درصد، می توان گفت که هیچ رابطه معنی داری بین دانشجویان ورزشکار دختر و پسر از نظر جهت گیری ورزشی وجود ندارد.

جدول ۳ - تجزیه و تحلیل آماری ابعاد و جهت‌گیری ورزشی در دانشجویان ورزشکار

رشته‌های تیمی و انفرادی

نتیجه	معنی داری	Eta^2	F محاسبه شده	مقدار	شاخص آماری
معنی دار	۰/۰۰۰۱	-	۴/۵۶۱	۲۸/۰۵۷	آزمون‌های آماری
عدم معنی داری	۰/۵۶۰	۰/۰۱۶	۰/۶۹۰	۰/۹۸۴	Box's Text*
عدم	۰/۴۵۳	۰/۰۰۴	۰/۵۶۵	-	Wilks' Lambda**
معنی داری	۰/۴۲۶	۰/۰۰۵	۰/۶۳۸	-	ANOVA
	۰/۱۶۱	۰/۰۱۵	۱/۹۸۴	-	رقابت طلبی
					میل به پیروزی
					هدف‌گزینی

باتوجه به جدول ۳، آزمون باکس در مورد رشته ورزشی معنی دار است. همچنین براساس نتایج آزمون لاندای و بلکس معلوم می‌شود که میانگین نمرات هر سه مؤلفه رقابت طلبی، تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی در دو گروه ورزشکاران رشته‌های انفرادی و تیمی یکسان است. ضریب Eta^2 نیز نشان می‌دهد که درصد ناچیزی (۰/۰۱۶) از تغییرات رقابت طلبی، تمایل به پیروزی و هدف، ناشی از عامل رشته ورزشی است. نتایج آزمون ANOVA برای تک تک مؤلفه‌ها هم نشان می‌دهد که هیچ کدام از سه مؤلفه در میان دو گروه ورزشکاران رشته‌های انفرادی و تیمی تفاوت معنی داری با هم ندارند. در ضمن با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که هیچ رابطه معنی داری بین دانشجویان ورزشکار رشته‌های انفرادی و تیمی از نظر جهت‌گیری ورزشی وجود ندارد.

جدول ۴ - تجزیه و تحلیل آماری ابعاد جهت‌گیری ورزشی در دانشجویان ورزشکار رشته

تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی

نتیجه	معنی داری	Eta^2	F محاسبه شده	مقدار	شاخص آماری
معنی دار	۰/۰۰۰۰۱	-	۱۰/۵۷۰	۶۵/۹۸۲	آزمون‌های آماری Box's Text*
عدم معنی داری	۰/۳۸۸	۰/۰۲۳	۱/۰۱۷	۰/۹۷۷	Wilk's Lambda**
عدم معنی داری	۰/۱	۰/۰۲۰	۲/۷۵۱	-	ANOVA رقابت طلبی
معنی داری	۰/۴۵۳	۰/۰۰۴	۰/۵۶۷	-	میل به پیروزی
	۰/۷۸۱	۰/۰۰۱	۰/۰۷۸	-	هدف‌گزینی

باتوجه به جدول ۴، آزمون باکس در مورد رشته تحصیلی معنی دار است. همچنین براساس آزمون لاندای ویلکس معلوم می‌شود که میانگین نمرات هر سه مؤلفه رقابت‌طلبی، تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی در دو گروه ورزشکاران رشته تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی یکسان است. ضریب Eta^2 نیز نشان می‌دهد که درصد ناچیزی (۰/۰۲۳) از تغییرات رقابت‌طلبی، تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی ناشی از عامل رشته تحصیلی است. نتایج آزمون ANOVA برای تک تک مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که هیچ‌کدام از سه مؤلفه در ورزشکاران رشته‌های تحصیلی تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی تفاوت معنی داری با هم ندارند. با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که هیچ رابطه معنی داری بین دانشجویان ورزشکار رشته تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی از نظر جهت‌گیری ورزشی وجود ندارد.

Monw3 M0W

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین ابعاد جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار اولویت و ترتیب خاصی وجود دارد. این موضوع با تحقیقات گیل (۱۹۹۸)، گیل و دزوالتوسکی (۱۹۸۸)، گیل و همکاران (۱۹۹۱)، اسود و همکاران (۱۹۸۷) و کانگ و همکاران (۱۹۹۰) همخوانی دارد، به طوری که در تمام این تحقیقات ورزشکاران حرفه‌ای، ورزشکاران معمولی یا

دانشگاهی و غیرورزشکاران بین ابعاد جهت‌گیری ورزشی تمایز قایل شده بودند (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳).

در تحقیق حاضر، ترتیب و اولویت جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار به ترتیب هدف‌گزینی، تمایل به پیروزی و رقابت‌طلبی بوده است. درحالی‌که تقریباً در تمام تحقیقات، رقابت‌طلبی متمایزکننده‌ترین بعد جهت‌گیری ورزشی معرفی شده است. علت این تفاوت چیست؟ احتمال دارد که در گذشته، بیشتر جهت‌گیری ورزشی بین ورزشکاران با غیرورزشکاران یا بین ورزشکاران حرفه‌ای با ورزشکاران دانشگاهی یا ورزشکاران رشته‌های تفریحی مقایسه شده است. از این‌رو در بین آنها رقابت‌طلبی متمایزکننده‌ترین بعد جهت‌گیری ورزشی بوده است. ولی در تحقیق حاضر، جهت‌گیری ورزشی فقط روی گروهی از ورزشکاران دانشگاهی بررسی شده است. از سوی دیگر، رفتار رقابت‌طلبی وابسته به انگیزه پیشرفت است و چون در مرحله ذهنی و درونی رقابت شکل می‌گیرد، از تفاوت‌های فردی تأثیر می‌پذیرد (۵ و ۱۹).

باومن و همکاران (۲۰۰۱) در تحقیق خود نشان داده‌اند که دانشجویان سال اول بیشتر با انگیزه درونی و دانشجویان سال آخر بیشتر با انگیزه بیرونی برای فعالیت برانگیخته می‌شوند. شاید در این دانشجویان به دلیل سابقه ورزشی در دبیرستان و اینکه معمولاً در سال‌های آخر به مسابقات رسمی دانشجویی راه می‌یابند، انگیزه بیرونی که مورد توجه آنهاست، برایشان فراهم نشده، بنابراین انگیزه درونی و حس رقابت‌طلبی آنها به خوبی تحریک و تقویت نشده است (۷).

از نظر جنسیت، تحقیقات گیل و همکارانش (۱۹۸۸، ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳) نشان داده است که مردان در رقابت‌طلبی و تمایل به پیروزی بر زنان برتری دارند و زنان در هدف‌گزینی در حد مردان یا حتی بالاتر از آنان هستند. گیل در تحقیقات خود (۱۹۸۸) عدم تفاوت دو جنس را در جهت‌گیری دستیابی عمومی نشان داد. برخی محققان مانند مک‌کلند و اتکینسون (۱۹۶۵)، پتی و سافورد (۱۹۷۶)، اشفورد و همکاران (۱۹۹۳)، دالی و اوگارا (۱۹۹۸) و خیری (۱۳۷۶) انگیزه ترس از موفقیت را از عواملی می‌دانند که از انگیزه پیشرفت و رقابت‌طلبی زنان جلوگیری می‌کند. از طرفی زوکرمن، ترسمر و هافمن (۱۹۷۷) در تحقیقات خود نشان دادند که زنان

امروزی دیگر در این انگیزه تفاوتی با مردان ندارند و این موضوع نمی‌تواند عامل مهمی برای تفاوت جنسی در رقابت‌طلبی و تمایل به پیروزی باشد.

گیل (۱۹۸۸) نشان داد که در رقابت، زنان بیشتر روی اهداف و معیارهای فردی تمرکز دارند و مردان بیشتر روی پیروزی و مقایسه‌های بین فردی تمرکز می‌کنند. بنابراین یافته، تحقیق حاضر (عدم تفاوت در انتخاب ابعاد جهت‌گیری ورزشی با توجه به جنسیت)، با نتایج تحقیقات گیل (۱۹۸۸) (جهت‌گیری دستیابی عمومی) و نتایج زوکرمن، ترسمر و هافمن (۱۹۷۷) همخوانی دارد و با تحقیقاتی که انگیزه ترس از موفقیت را عامل جلوگیری کننده از رقابت‌طلبی و پیشرفت زنان می‌داند، همخوانی ندارد (۲، ۳، ۷، ۹، ۱۰ و ۱۲).

استین برگ و همکاران (۲۰۰۰) در تحقیقات خود نشان دادند که موفقیت در رقابت با در نظر گرفتن اهداف مهارتی یا رقابتی یا هر دو هدف از گروه بدون هدف، بیشتر و طولانی مدت‌تر است. در تحقیق حاضر نیز هدفداری در رقابت (بعد هدف‌گزینی) بالاترین اولویت را دارد و این موضوع اهمیت هدف‌گزینی رقابتی یا مهارتی را نشان می‌دهد. شاید بدین دلیل بعد هدف‌گزینی از دو بعد دیگر متمایزتر است. البته ممکن است دانشجویان به دلیل شناخت و آگاهی بیشتر در دوران تحصیل، نمره بالاتری برای این بعد ذهنی نسبت به بعد هیجانی - احساسی میل به پیروزی یا بعد توانایی - هیجانی رقابت‌طلبی در نظر گرفته‌اند (۲۰). لوری و دیگران نیز نشان داده‌اند که تغییر در جهت‌گیری هدف، روی جو انگیزشی درک شده تأثیر می‌گذارد (۱۵) و حتی می‌تواند اعتماد به نفس را افزایش یا کاهش دهد (۸).

فرهنگ از دیگر عوامل اثرگذار در رقابت‌طلبی است. در واقع تصور فرد از جامعه و آنچه توسط جامعه تقویت می‌شود، رفتار افراد را شکل می‌دهد. در جوامع غربی، آموزش و تقویت رفتارهای رقابتی (رقابت‌طلبی) علاوه بر خانواده در بسیاری از مراکز مهم تربیتی، پرورشی و ورزشی به صورت فراگیر انجام می‌شود و این رفتار در بیشتر تحقیقات به عنوان رفتار بارز و برتر نسبت به سایر الگوهای رفتاری مشخص شده است. درحالی‌که شاید در فرهنگ ورزش دانشگاه، بر رفتار رقابتی تأکید نمی‌شود یا در دانشگاه‌ها و سایر مراکز پرورشی و تربیتی بیشتر بر رفتارهای همکاری (تعاونی) و گروهی تأکید می‌شود. از طرف دیگر، شاید دانشجویان شرکت در اردوها و رقابت‌های ورزشی را چندان جدی نمی‌گیرند و بیشتر از جنبه تجارب

اجتماعی به آن نگاه می‌کنند (۵). آکن نیز در تفسیر علاقه نوجوانان و جوانان به ورزش، انگیزش اجتماعی را عامل تعیین‌کننده می‌داند (۶). این موضوع نشان می‌دهد که میل به پیروزی و رقابت طلبی می‌تواند بخشی از این انگیزه اجتماعی تلقی شود.

ویژگی‌های شخصیتی هر فرد نیز در حس رقابت طلبی مؤثر است. تحقیقات مارتین و گیل (۱۹۹۱) و لرنرولکی (۱۹۹۵) نشان داد که افراد با اعتماد به نفس بالا و سطح اضطراب پایین در رقابت‌ها و مسابقات جهت‌گیری ورزشی بالایی در هر بعد دارند. شاید نمونه‌های تحقیق حاضر به علت کمبود تجربه در مسابقات متعدد و رقابت با حریفان مختلف، در رقابت طلبی امتیاز کمتری داشتند، اما نمی‌توان این موضوع را به سادگی حل کرد، زیرا چگونه ممکن است در گروهی که میل به پیروزی زیاد است، میل به رقابت طلبی کم باشد (۱۴ و ۱۶).

اگرچه بین اولویت جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار با توجه به ویژگی‌های جنسیت، رشته ورزشی تیمی و انفرادی و رشته تحصیلی تربیت بدنی رابطه معنی‌داری وجود نداشت، ولی این سؤال هنوز باقی است که چرا دانشجویان تربیت بدنی با وجود تجربه رقابت در کلاس‌های عملی و سایر فعالیت‌های ورزشی متنوع، برتری خاصی نسبت به سایر دانشجویان ندارند؟

منابع و مآخذ

- ۱- آهولا، اسو و هتفیلد، براو. "روانشناسی ورزش (با رویکرد روانی - اجتماعی)"، ترجمه رضا فلاحی و محسن حاجی‌لو، سازمان تربیت بدنی، ۱۳۷۲.
- ۲- جارویس، مت. "روانشناسی ورزشی". ترجمه نورعلی خواجه‌وند، تهران، کوثر، ۱۳۷۹.
- ۳- خیری، عامر. "مقایسه انگیزش پیشرفت دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار"، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، ص ۷۲-۷۱، ۱۳۷۲.
- ۴- محی‌الدین بناب، مهدی. "روانشناسی انگیزش و هیجان"، نشر دانا، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴.

5- Alderman, R.B, *Psychological behavior in sport: The psychology of competition*, W,B, Saunders Company, Chapter 4, 1975, PP:97-1015.

- 6- Allen J.B. *Social motivation in youth sport. Journal of sport and exercise psychology*, 25(4), www.NASPPA.org, 2003.
- 7- Bowman, M, Flower, N, machuga, J and et al. *Motivation differences between group and individual athletic teams participation in intercollegiate and intramural sport, Journal sport and exercise psychology, supplement,2001, Vol. 23, S 26.*
- 8- Elson T-L., Kathleen A; and Ginism. *The effects of self - setting versus assigned goals on exercises self - setting versus assigned goals on exercises self - efficacy for an unfamiliar task, Journal of sport and exercise psychology*, 26(3), www.SPPA.org, 2004.
- 9- Gill, Diane. L. *Gender differences in competitive orientation and sport participation, Int, J, sport psycho,1988, 19, PP: 145-159.*
- 10- Gill, Diane. L, *Psycholigal dynamics of sport and exercise, 2th ed, Human Kinetics,2000, PP: 112-115 .*
- 11- Gill, Diane. L, Deeter, Thomas. E, *Development of the sport orientation questionnaire, research quarterly for exercise and sport,1988, 59(3), PP: 191-202.*
- 12- Gill, D.L, Dzewaltowski, D.A. *competitive orientations among intercollegiate athletes: is winning the only thing, The sport psychologist, 2 (3), pp: 212-221.*
- 13- Gill, D,L. Kelley, B.C, Martin, J.J and et al, *a comparison of competitive orientation measures, Journal of sport and exercise psychology,1991, 13 (3), PP: 266-280.*
- 14- Lerner, B.S., Locke, E.A. *The effects of goal setting, self efficacy, competition, and personal traits on the performance of an endurance task, Journal of sport exercise psychology,1995, 17(2), PP: 138-125.*

15- Lori A, Gano - overway and Martha E. ewing. *A longitudinal perspective of the relationship between perceived motivational climate, goal rientations, and strategy use. Research euarterly for exercise and sport*, 2004, 25 (3), PP: 315-325.

16- Malete, L, Feltz, D.L, *Participant Motivation, achievement goal orientations and patterns of physical activity involvement among botswana youths, Journal sport and exercise psychology, supplement*, 2001, Vol 23, S16.

17- Martin, J.J., Eklund, R.C., Smith, A.L., *The relationships among competitiveness, age and ability in distance runners, Journal of sport behavior (JSB)*, 1994, 17 (4), PP: 258-266.

18- Martin, J.J, Gill, D.L. *The relationships among competitive orientation, sport - confidence self - efficacy, anxiety and performance, Journal of sport and exercise psychology (JSEP)*, 1991, 13 (2), PP: 149-155.

19- Oglesby, Carole, *Psychosocial aspects of physical education (Basic stuff series I)*, 1987, 4 (3), PP: 19-25.

20- Steinberg, G.M., Singer, R.N, Murphey, M, *the benefits to sport achievement when a multiple goal orientation is emphasized, Journal of sport behavior (JSB)*, 23 (4), PP: 407-422.

21- Wienberg, R.S., Gould, D, *Foundations of sport and exercise psychology: motivation, human kinetics (2nd Ed), Part III (chapter 5)*, 1999, PP: 58-65, PP: 96-100.